

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, Β' ΛΥΚΕΙΟΥ ΓΕΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η έννοια της κακοποίησης τής γλώσσας

Ως γλωσσολόγος γίνομαι πολύ συχνά αποδέκτης παραπόνων και παρατηρήσεων για την «κακοποίηση» που υφίσταται η γλώσσα μας. Πρόκειται συνήθως για μορφωμένους ανθρώπους, επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων, αλλά και λιγότερο συχνά για λιγότερο μορφωμένους ανθρώπους, με κάποια φανερή έγνοια για τη γλώσσα που μιλάμε και γράφουμε. Τα παράπονα είναι για την «κατάντια» της γλώσσας μας, για τα «άθλια» Ελληνικά που ακούγονται από την Τηλεόραση, για την «άγνοια» της Ελληνικής από τους μαθητές, για το πώς γράφονται σήμερα οι λέξεις της γλώσσας μας, για το πώς μιλούν οι νέοι κ.λ.π. Στις γραμμές που ακολουθούν θα προσπαθήσω να εξηγήσω τι σημαίνει γλωσσολογικά η λεγόμενη κακοποίηση τής γλώσσας.

Θα ήταν εκτός πραγματικότητας, αν πίστευε κανείς ότι η σημερινή κατάσταση της γλώσσας μας (γνώση - χρήση - αξιοποίησή της) είναι ό,τι πρέπει ή ό,τι θα θέλαμε να είναι. Θα ήταν εκτός πραγματικότητας, αν δεν αναγνώριζε ότι υπάρχουν ουσιώδη προβλήματα. Θα ήταν εκτός πραγματικότητας, αν δεχόταν ότι με τη γλωσσική μεταρρύθμιση τού '74 λύθηκαν αυτομάτως όλα τα προβλήματα της γλώσσας μας, τα ουσιαστικά προβλήματα μιας ποιοτικής γνώσης και χρήσης της ελληνικής γλώσσας. Άλλο τόσο όμως είναι εκτός πραγματικότητας, όποιος δεν βλέπει ότι η γλώσσα μας βρίσκεται στον σωστό δρόμο και βελτιώνεται σταδιακά. Ένας μέσος μαθητής σήμερα μπορεί να συντάξει ένα κείμενο γλωσσικά καλύτερο, πιο δηλωτικό, πιο επικοινωνιακό, πιο συγκροτημένο από το κείμενο που θα συνέτασσε ο αντίστοιχος μαθητής πριν από μερικές δεκαετίες (συνήθως ένα κείμενο έντονα βερμπαλιστικό, συχνά κακοδιατυπωμένο, σε μια γλωσσική μορφή που δεν του ήταν τόσο οικεία, με γλωσσική συνήθως δυσκαμψία και μειωμένη επικοινωνιακή δύναμη). Πείρα πολλών ετών από κείμενα μαθητών και φοιτητών πριν και μετά από τη γλωσσική μεταρρύθμιση επιτρέπει στον γράφοντα αυτές τις εκτιμήσεις. Και επιτρέπει, γενικότερα, μια συγκρατημένη αισιοδοξία.

Συγκεκριμένα, δεν φταίει η μεταρρύθμιση και η δημοτική ή, ακριβέστερα, η νεοελληνική κοινή γλώσσα για τις όποιες αδυναμίες παρατηρούνται στη

χρήση της σύγχρονης γλώσσας μας. Αντίθετα, το γεγονός ότι γράφουμε την ίδια μορφή γλώσσας που χρησιμοποιούμε και όταν μιλάμε είναι λογικό να διευκολύνει και πράγματι διευκολύνει τη γλωσσική μας επικοινωνία. Άλλο να γράφεις σ' έναν γλωσσικό κώδικα (την καθαρεύουσα) που πρέπει επιπροσθέτως και εκ των υστέρων να κατακτήσεις και άλλο να γράφεις στη μητροδίδακτη γλώσσα, σ' έναν κώδικα που ήδη κατέχεις. Αλλού, λοιπόν, θα πρέπει να αναζητηθούν οι πραγματικές δυσκολίες και αδυναμίες στη χρήση της γλώσσας μας. Πρέπει να καταλάβουμε ότι το σημερινό παιδί, το «παιδί της τηλεόρασης» δεν μπορεί εξ ορισμού παρά να έχει μειωμένη ικανότητα στη χρήση της γλώσσας. Αν έχουμε το παιδί μας εκτεθειμένο για πολύ στη βλαπτική επίδραση κακής τηλεοπτικής γλώσσας, αν έχει περιορισμένα διαβάσματα καλής χρήσης της γλώσσας, αν η γλώσσα που ακούει στο οικογενειακό και φιλικό του περιβάλλον είναι υποβαθμισμένη κ.τ.ό., είναι φυσικό να έχει προβλήματα στη γλωσσική του έκφραση γραπτή και προφορική. Και γλώσσα, μην το ξεχνάμε, δεν είναι αν θα γράφει κανείς μια ξενικής προέλευσης λέξη με *ε* και *αι* (τρένο ή τραίνο) ή αν θα γράφει *να έλθει* ή *να έλθη* (με *ει* ή *η*), αλλά ποια λέξη θα επιλέξει κάθε φορά ανάμεσα στο *συνέπεια* και το *επίπτωση*, ανάμεσα στο *επίδραση*, *επιρροή* και *επήρεια* ή ανάμεσα στον *κόπο*, τον *μόχθο* και την *κούραση*.

Γλώσσα είναι αν θα συντάξεις σωστά μια πρόταση και αν θα χρησιμοποιήσεις τους σωστούς γραμματικούς τύπους στη σωστή τους κάθε φορά θέση. Και πάνω απ' όλα γλώσσα είναι το να μπορείς να συνθέσεις σωστά ένα κείμενο: με πληρότητα νοημάτων, με νοηματική και γλωσσική αλληλουχία και με επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα, να μπορείς δηλ. να γίνεις κατανοητός από τον ακροατή /αναγνώστη σου και να επιτύχεις τον σκοπό για τον οποίο χρησιμοποίησες το κείμενό σου (προφορικό ή γραπτό). Η σύνταξη κειμένων προφορικών και γραπτών (το να μιλάς δηλ. και να γράφεις) είναι μια δύσκολη, απαιτητική, λεπτή και σύνθετη διανοητική ικανότητα, κατ' εξοχήν δημιουργική, μια τέχνη και μια τεχνική που χρειάζεται καλούς δασκάλους, μεγάλη άσκηση, ευρύτερη καλλιέργεια και συνεχή επαφή με πρότυπα γλώσσας, με κείμενα γραμμένα ή ειπωμένα από ανθρώπους που έχουν, με τη σειρά τους, κατακτήσει οι ίδιοι σε εξαιρετικό βαθμό αυτή την ικανότητα.

Επομένως, κακοποίηση της γλώσσας σημαίνει, στην πραγματικότητα, αδυναμίες, ελλείψεις και κενά στην απόκτηση αυτής της πολύ σύνθετης

ικανότητας που μόλις περιγράψαμε. Δεν είναι θέμα κάποιων λέξεων ή κάποιων γραμματικών τύπων ή μερικών κανόνων ορθογραφίας! Αν ίσχυε αυτό, η κατάκτηση της γλώσσας θα ήταν πολύ απλή υπόθεση, πράγμα που είναι προφανές ότι δεν συμβαίνει.

Συμπέρασμα: Το ξεπέραςμα της κακοποίησης της γλώσσας, η αντιμετώπιση αυτού του σύνθετου φαινομένου απαιτεί όχι μόνο κατάλληλη γλωσσική εκπαίδευση στο σχολείο με βασικό στόχο τη σύνταξη και κατανόηση απαιτητικών κειμένων, αλλά και συνεχή διαβάσματα και ακούσματα γλωσσικά, δηλ. συνεχή επαφή με πρότυπα ποιοτικής αξιοποίησης της γλώσσας και, βεβαίως, συχνή, σκληρή και επίμονη άσκηση. Θα το ξαναπώ και μ' αυτή την ευκαιρία: η κατάκτηση της γλώσσας είναι έργο ζωής, που αρχίζει με τις πρώτες λεξούλες τού παιδιού και συνεχίζεται επίπινα σε όλα τα στάδια και τα χρόνια της ζωής του ανθρώπου. Γι' αυτό και κανένας μας με πρώτον τον γράφοντα δεν μπορεί να καυχηθεί πως κατέχει σε τέλειο βαθμό τη γλώσσα. Περισσότερο ή λιγότερο έντονα περνάμε όλοι μία διά βίου μαθητεία στη γλώσσα και όσο συντομότερα συνειδητοποιήσουμε το γεγονός αυτό, τόσο καλύτερα θα γνωρίσουμε και θα μάθουμε να αξιοποιούμε τη γλώσσα μας.

Γ. Μπαμπινιώτης

(από τον ημερήσιο τύπο)

A. Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο του κειμένου σε 80-100 λέξεις.

Μονάδες 25

B1. «Κακοποίηση της γλώσσας σημαίνει αδυναμίες, ελλείψεις και κενά στην απόκτηση αυτής της πολύ σύνθετης ικανότητας επικοινωνίας»

Θεωρήστε ότι η παραπάνω φράση αποτελεί τη θεματική σας περίοδο. Να ολοκληρώσετε την παράγραφο συμπληρώνοντας εσείς τα σχόλια και την κατακλείδα και ακολουθώντας ως τρόπο ανάπτυξης τη διαίρεση.

Μονάδες 10

B2. Να γράψετε ένα πλαγιότιπλο για κάθε παράγραφο του κειμένου.

Μονάδες 5

B3. Να σχηματίσετε προτάσεις που θα εμπεριέχουν τις ακόλουθες λέξεις: βερμπαλιστικό, δυσκαμψία, μεταρρύθμιση, αποτελεσματικότητα, αποδέκτης.

Μονάδες 5

B4. «Ένας μέσος μαθητής σήμερα μπορεί να συντάξει ένα κείμενο γλωσσικά καλύτερο, πιο δηλωτικό, πιο επικοινωνιακό, πιο συγκροτημένο από το κείμενο που θα συνέτασσε ο αντίστοιχος μαθητής πριν από μερικές δεκαετίες»

Να αναλύσετε την παραπάνω φράση σε μια παράγραφο 70-80 λέξεων.

Μονάδες 5

Γ. Κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης στη σχολική σας τάξη με θέμα τη γλώσσα ορισμένοι μαθητές επικαλούνται την αξία της λακωνικότητας για να υποστηρίξουν την άποψη ότι η χρήση περιορισμένου λεξιλογίου δεν πρέπει να θεωρείται μειονέκτημα, εφόσον η επικοινωνία γίνεται κατορθωτή.

Εσείς συμφωνείτε με αυτή τη θέση ή πιστεύετε ότι η λακωνικότητα σε αυτή την περίπτωση συγχέεται με την εσωστρέφεια και την αδυναμία γλωσσικής έκφρασης; Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι αιτίες της κακοποίησης της γλώσσας; Να εκθέσετε τις απόψεις σας σε ένα κείμενο που θα δημοσιεύσετε στη σχολική σας εφημερίδα. (500- 600 λέξεις)

Μονάδες 50